

5084 SAYILI KANUN SONRASI SERBEST BÖLGELERDE BSMV UYGULAMASI

ŞİBLİ GÜNEŞ (*)

1 - GİRİŞ

Serbest bölgeler, ülkelerin siyasal sınırları içinde olmakla birlikte; dış ticaret, vergi ve gümrük mevzuatı açısından gümrük hattı dışında sayılan bölgeler olarak tanımlanmaktadır.

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 6'ncı maddesinde Serbest Bölgeler, gümrük hattı dışında sayılmakta ve faaliyetler bakımından her türlü vergi, resim ve harç muafiyet uygulanmaktaydı. Ancak, 5084 sayılı Kanunla 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, serbest bölgelerde faaliyet gösteren işletmelerin bu bölgelerde elde edilen kazançlara uygulanan vergisel teşvik ve avantajlara (ayrıcılık) ilişkin 06.02.2004 tarihinden itibaren bazı değişiklikler yapılmıştır. Buna göre, yapılan düzenleme ile Serbest bölgelerdeki "vergi muafiyeti" kaldırılmıştır. Ancak, 06.02.2004 tarihinden itibaren belirtilen şartlar doğrultusunda, 31.12.2008 tarihine kadar bölgede elde edilen kazançlara "vergi istisnası" uygulamasına devam edilecektir.

Bu çerçevede, 5084 sayılı yasa sonrası, bu bölgelerde BSMV uygulaması konusu irdelenecektir.

2- 5084 SAYILI KANUN SONRASI SERBEST BÖLGELERDE BSMV UYGULAMASI

2.1- BSMV'nin Konusu, Mükellefi ve Vergiyi Doğuran Olay

2.1.1- Verginin Konusu

B.S.M.V.'nin konusu, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre, **verginin konusu** "Banka ve sigorta şirketlerinin 10/6/1985 tarihli ve 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir" şeklinde açıklanmıştır.

Diğer taraftan, banka, banker ve sigorta şirketlerinin bankacılık ve sigortacılıkla ilgili işlemleri verginin konusu edilebileceği gibi, bu kuruluşların yaptıkları her türlü işlem, vergi konusuna dahil edilebilir. Örneğin; ülkemizde, bankalarca yapılan her türlü işlem, banka lehine gelir getirmesi şartıyla verginin konusunu oluşturmaktadır.

(*) Vergi Denetmeni

2.1.2- Verginin Mükellefi

Öte yandan, Gider Vergileri Kanunu'nun 30. maddesine göre, **verginin yükümlüsü** ise, banka, banker ve sigorta şirketleridir. Ancak, bu yükümlülük KDV de olduğu gibi bir ara yükümlülüktür. Sözü edilen vergi nihai olarak hizmetlerden yararlananlara yansıtılmaktadır. Dolayısıyla, bu verginin asıl yüklenicisi hizmetlerden yararlananlardır.

2.1.3- Vergiyi Doğuran Olay

Banka ve Sigorta vergisini doğuran olay açısından, aşağıdaki iki unsurun olmasına ve bir arada bulunmasına bağlandığı görülmektedir. Banka ve sigorta şirketlerince her ne şekilde olursa olsun bir işlem yapılmış olması ve bundan dolayı, kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben bir para alınmış olması gereklidir.

Banka ve sigorta şirketleri bakımından, bunların yaptıkları işlemlerin banka ve sigorta işlemi olup olmamasının önemi yoktur. Lehe kalan para bir banka veya sigorta işlemi sonucu doğabileceği gibi, banka veya sigorta işlemi niteliği olmayan bir işlem sonucunda da doğabilir. Yani banka ve sigorta şirketlerinin her çeşit işlemlerinden lehlerine kalan para vergiye tabidir.

Bir banka bir işlem yaptığı halde lehine bir para kalmaz ise, vergi doğmaz veya bir işlem yapmadığı halde banka lehine bir para kalmış ise yine vergiyi doğuran olay vuku bulmamıştır. Örneğin; bir bankanın elinde bulunan hisse senedi ve tahvillerde kendiliğinden meydana değer artışları bankaca yapılmış bir işlem olmadığı için vergiye tabi olmayıp, vergiyi doğuran olay gerçekleşmemiştir. Ancak, banka sahibi olduğu gayrimenkulü satması bankaca yapılan bir işlem olduğundan, bu satıştan elde edilen para, vergiye tabi tutulacaktır.

2.2- 3218 Sayılı Yasada Yapılan Değişiklikler

5084 sayılı Yasa'nın 8'inci maddesi ile 6.6.1985 tarihli Serbest Bölgeler Kanununun 6'ncı maddesi aşağıdaki şekilde değişmiştir.

- Serbest bölgeler gümrük bölgesi dışında sayılır.
- Bu bölgelerde gümrük ve kambiyo mükellefiyetine dair mevzuat hükümleri uygulanmaz.
- Kullanıcıların tutmak zorunda oldukları defterler ile düzenleyecekleri belgelere ilişkin olarak, 4.1.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun hükümlerine bağımlı olmaksızın düzenleme yapmaya Maliye Bakanlığı yetkilidir.
- İşleticiler ve kullanıcılar yatırım ve üretim safhalarında Bakanlar Kurulunca belirlenecek vergi dışı teşviklerden yararlandırılabilir.

Öte yandan, 3218 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 3.- Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu Kanuna göre kurulan serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere ruhsat almış mükelleflerin;

- Bu bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazançları, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla faaliyet ruhsatlarında belirtilen süre ile sınırlı olmak üzere gelir veya kurumlar vergisinden müstesnadır. Bu istisnanın 31.12.1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendinin (b) alt bendi kapsamında yapılacak tevkifata etkisi yoktur.

- Bu bölgelerde istihdam ettikleri personele ödedikleri ücretler 31.12.2008 tarihine kadar gelir vergisinden müstesnadır. Ancak, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla ruhsatlarında belirtilen süre 31.12.2008 tarihinden daha önceki bir tarihte sona eriyorsa, istisna uygulamasında ruhsatta yer alan sürenin bitiş tarihi dikkate alınır.

- Bu bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri ile ilgili olarak yaptıkları işlemler 31.12.2008 tarihine kadar her türlü vergi, resim ve harçtan müstesnadır.

- Serbest bölgelerde faaliyette bulunan gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerinin bu bölgelerde imal ettikleri ürünlerin satışından elde ettikleri

kazançları Avrupa Birliğine tam üyeliğin gerçekleştiği tarihi içeren yıllık vergileme döneminin sonuna kadar gelir veya kurumlar vergisinden müstesnadır. Bu istisnanın Gelir Vergisi Kanunu'nun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendinin (b) alt bendi kapsamında yapılacak tevkifata etkisi yoktur.

3- Serbest Bölgelerde BSMV Uygulaması

3.1- 06.02.2004 Tarihi İtibariyle Ruhsat Almış Mükelleflere Yönelik Yapılan İşlemler :

5084 sayılı Kanunu'nun Geçici 3'üncü maddesi c fıkrasına göre, Kanun'un yürürlüğe girdiği tarih itibariyle(06.02.2004) bu kanuna göre kurulan serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere, ruhsat almış mükelleflerin, bu bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri ile ilgili olarak yaptıkları işlemler 31.12.2008 tarihine kadar her türlü vergi, resim ve harçtan müstesnadır.

Öte yandan, bilindiği üzere, bankacılık ve sigortacılık faaliyeti bir hizmet sunumundan ibarettir. Bu nedenle, olsa gerek BSMV Gider Vergileri Kanunu'nun İkinci Kısım Birinci Bölümünde yer alan değişikliğe rağmen serbest bölge de "BSMV" bölümü "Hizmet Vergileri" olarak belirtilmiştir. Yukarıda yapılan açıklamalar ile KDV ile BSMV'nin hukuki ve iktisadi yapısı birlikte değerlendirildiğinde yapılan değişikliğe rağmen serbest bölgelerde faaliyet göstermek amacıyla, 06.02.2004 tarihi itibariyle ruhsat almış kuruluşlar adına düzenlenecek poliçe ve diğer işlemler sonucu lehe alınan paralar 31.12.2008 tarihine kadar BSMV'den istisna olması gerekmektedir.

- Bu durumda, 06.02.2004 tarihi itibariyle faaliyet ruhsatı almış mükelleflerin 31.12.2008 tarihine kadar yapacakları işlemler BSMV'ye tabi tutulmaması gerekmektedir.

Öte yandan, banka ve sigorta işlemlerin vergilendirilmesi bakımından, BSMV'nin mükellefi banka ve sigorta şirketleri olmasına rağmen, bu kuruluşlar ödedikleri BSMV'yi doğrudan doğruya işlemiden yararlanan müşteriye yansıtmaktadırlar. Böylelikle, kanuni mükellef durumunda bulunan banka ve sigorta şirketleri aracı mükellef durumuna gelmektedir. Bu durumda, sözü edilen BSMV istisnası, hizmetten yararlanan mükelleflere tanınmıştır.

Bankacılık ve sigortacılık hizmetleri KDV'nin kapsamında olmasına karşın, mükerrer vergilemeyi önlemek için BSMV kapsamına giren işlemler KDVK'nun 17/4. maddesiyle katma değer vergisinden istisna edilmiştir.¹ Bu durumda göstermektedir ki; BSMV, yapısı itibariyle bir tüketim vergisi niteliğindedir. Bu nedenle de KDV gibi BSMV de hizmetten yararlananlara yansıtılmaktadır.

Buna göre, banka ve sigorta şirketlerince BSMV'nin konusuna giren işlemler bir hizmet satışlarıdır. Bu nedenle de, verginin asıl yüklenicisi serbest bölgelerde faaliyette bulunduğu ve yukarıda açıklanan şartları taşıdığı sürece sözü edilen hususlar BSMV'den istisnadır.

- Bu durumda, banka ve sigorta şirketleri, 06.02.2004 tarihi itibariyle serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere ruhsat almış mükellefler ile yaptıkları işlemler için 31.12.2008 tarihine kadar BSMV hesaplamaları gerektiği düşünülmektedir.

3.2- 06.02.2004 Tarihinden Sonra Ruhsat

Almış Mükelleflere Yönelik Yapılan İşlemler :

5084 sayılı Kanun öncesi, Serbest Bölgeler Kanunu'nun 6. maddesine yer alan serbest bölgelerde vergi, resim ve harç mükellefiyetine dair hükümlerin uygulanmamasına ilişkin düzenlenmeye istinaden, bu bölgelerde yapılan işlemlere ilişkin BSMV uygulanmamaktaydı.

¹ Erol, Ahmet (2006), Bankacılık ve Finans Sektöründe Vergilendirme", Ankara:Yaklaşım Yayıncılık

- Ancak, 5084 sayılı Kanun ile bu hüküm kaldırıldığından, 06.02.2004 tarihinden itibaren serbest bölgelerde faaliyet başlayan mükelleflerin BSMV'ye tabi işlemleri üzerinden BSMV hesaplanması gerekmektedir.

3- SONUÇ

Sonuç olarak, Kanuna eklenen geçici bir düzenleme ile var olan avantajların bir süre daha devam etmesi sağlanmıştır.

- Buna göre, serbest bölge sınırları içerisinde gerçekleştirilen sigorta, banka, tapu, kredi, noter v.b. işlemlerin 31.12.2008 tarihine kadar her türlü vergi, resim ve harçtan istisna olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

- Ayrıca, 06.02.2004 tarihinden önce serbest bölgelerde faaliyete bulunmak üzere ruhsat almış mükelleflerin; bu bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazançları, mevcut olan faaliyet ruhsatlarında belirtilen süre ile sınırlı olmak üzere, BSMV ve KDV ile gelir veya kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

- Serbest bölgelerde faaliyette bulunan mükelleflerinin bu bölgelerde imal ettikleri ürünlerin satışından elde ettikleri kazançları, Avrupa Birliği'ne giriş tarihine kadar gelir veya kurumlar vergisi açısından istisna olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

1- Akyürek T.E., "Serbest Bölge: Tanımı, Dünyada ve Türkiye'de" 1983, İstanbul: İTO Yayınları

2- Erol, Ahmet, "Bankacılık ve Finans Sektöründe Vergilendirme" 2006, Ankara:Yaklaşım Yayıncılık

3- Ürel, Gürol: "Serbest Bölgelerde Yeni Vergilendirme Rejimi" Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Mayıs-2005, Sayı:10

4- 3218 Sayılı Serbest Bölgeler Kanunu 15.06.1985 Tarih ve 18785 Sayılı Resmi Gazete, www.gib.gov.tr

5- 5084 Sayılı "Yatırımların ve İstihdamın Teşviki İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun", www.gib.gov.tr

6- Beyanname Düzenleme Klavuzu (2006), İstanbul: HUD Yayınları